

hanem írása közben váltódott át hangsúlyosból antikos-mértékesre — végülis persze a Csokonaitól megszokott tudatossággal átvilágítva.

Azt hiszem, alig van magyar költő, akivel ilyen eset — ha nem is ilyen eredménnyel — elő ne fordult volna. S ha mind-ebből egy szó sem igaz — aminthogy bajos volna megesküdni rá —, akkor kérem, tekintsek a versértők ezt a verstani tréfát afféle képzeletbeli példabeszédnek a magyar nyelv egymáson át-meg átbújó, rejtélyes fűzésű ritmusrendszereiről.

KOMLÓS ALADÁR

MIÉRT SZÉP BABITS MIHÁLY: *NAIV BALLADÁ-JA?*

A *Naiv ballada* 1911-ben jelent meg először, s mindjárt elbűvölt. Nem gondolkodtam róla, hogy miért, sőt még azon sem, hogy mit mond, mit jelent. Érvényes rá Kosztolányi találó szava, hogy a szép vers előbb tetszik, csak azután értjük meg. Voltaképp ma sem érzem szükségét, hogy megértsem. A varázsához mintha éppenséggel hozzátartozna a derengő féllhomály, amelyben fürdik, s az édes szédület, amit előidéz. Mintha félne az ember, hogy a gondolati tartalom világossága elúzi ezt a szédületet.

A *Miért szép?* című kötetnek egyik figyelemreméltó darabja Hegedűs Géza kísérlete a vers megfejtésére. Talán mégsem felesleges azonban továbbfolytatni a kísérletet, mert Hegedűs főképp a vers gondolati tartalmát tárja fel: a költői öntudat büszkeségét, mellyel Babits fölébe emelkedik — Hegedűs szerint fogarasi számúzöttségéből eredő — bánatának. Azt hiszem, kétség sem fér hozzá, hogy a versnek lényegében valóban ez a gondolati magva. De vajon ez a végtelen sokszor kifejezett költő-büszkeség teszi-e széppé a verset? Úgy vélem, annyira nem, hogy ez a gondolat homályban is maradjon az olvasóban. Ismétlem, 1911 óta, mikor először került szemem

elé, (mert nem a *Recitativ*ban jelent meg először, 1913-ban, hanem már 1911-ben a *Nyugat*ban) számtalanszor olvastam, mindig gyönyörűséggel, de sosem törekedtem arra, hogy túljussak azon a fél-megértésen, amit már az első olvasás kábulata nyújtott; megmaradtam a félhomálynál.

Mi az hát, amit a vers olvasója érez, ami gyönyörűséget szerez neki? Szerencsére Hegedűs számos helyes megfigyelést tesz a vers jellemzésére is, amelyekkel egyetértek, — csak másutt látom a vers varázsának lényeges elemeit. Mik ezek? Először is végigkísér benne valami káprázatszerűség bizonytalan érzése. Mert rögtön valami rejtélyes világba helyez. Mintha hintán lebegtetne, enyhe szédületben. S e szédületben a gyorsan elvonuló képeket nem is tudom jól megfogni és megfejtetni; tudom is, hogy mik, meg nem is. Mi idézi elő ezt az érzést? Az, hogy rejtvényeket ad elénk. Homályban tart már afelől is, hogy mi a költő: koldus-e, akinek halála elszegényítene a világot, vagy király, vagy csak matróz siheder, akinek halálakor azonban tenger süllyed el, vagy éppen az Isten egyik szeme. Mindenesetre szerfőlött különös lény, hogy egyik strófáról a másikra megváltozik. Nem tudjuk azt sem, hogy miért játszik bújócskát a költő, egyre változtatva vallo-mását. Nem tudjuk azt sem, mivel veszélyeztetik a lányok a lelkét, miért nevetnek a szavain.

S e képek nemcsak rejtvényeket adnak fel az olvasónak, hanem mesevilágba is viszik, irreális világba, a föld fölé. S a változó és rejtélyes képek okozta szédülést még fokozza a zenei előadás, pontosabban a strófáról-strófára visszatérő refrén, amely itt szintén játszik, mert refrén is meg nem is, anennyiben mindig erősen megváltozva tér vissza. Mintha forgó körhintán ülnénk, vagy keringőt járnánk. S a körforgás alatt, hogy még jobban elkábuljunk, rímek dús édes zenéje szól: egy-egy rím szokatlanul sokszor, strófánként ötször ismétlődik. Minden rímelő sorral magasabbra dagad a mellünk, s a legszebb versszak, a harmadik versszak végén már nehéz megállnunk, hogy hangosan ne énekeljük a hatodik és hetedik sort, valószínűleg, mert itt a sorok megszakítatlan

folytonossággal áradnak, anélkül, hogy egy pont megállítanák őket. A 6. és 7. sor az 1. és 2. sor fordított sorrendű megismétlődése, s így a strófa egy önmagába visszatérő görbe vonalnak hat. Ha az első két strófában keringőt táncoltunk, itt már valósággal repülünk. Itt nincs nyoma az első két strófa kis kétségeinek; felhőtlen boldogság büszke ujjongása szól.

A rejtvények és mesék fátylán és az alcím archaikus stilizált-ságában is érezhető játékoságán azonban átdereng egy komoly gondolati mag: a költőlet nagyszerűségének, sőt világjelentőségének gondolata. *A költő-létnek*, mondom (amit a *Naiv balladával* egy vers-bokorba tartozó *Dal, melyben a költő magát és társait bányászokhoz hasonlítja* című költeményben is ezúttal méltóságteljes hangon ünnepel) s nem éppen Babits Mihály létének. A versből hiányzik minden esetlegesen személyes: nincs benne a leghalványabb utalás sem a fogarasi számkivetettségre, polgári humanizmusra, Babits egykori írói diadala állítólagos fogyatékoságára, (annál kevésbé, mert az 1911-es írói közvélemény szerint már közvetlenül Ady után következett, sőt voltak, mint pl. Gellért Oszkár, akik a Nyugatban a legnagyobb élő magyar költőnek jelentették ki), s természetesen még kevésbé lappang benne „majdani tévútjának vezérszerepe”. Ami búsítja, legfeljebb az, hogy a lányok nevetnek rajta. De lehet, hogy ezek a lányok nem is konkrét élő személyek, csak képzelt hallgatók, akiknek elmondhatja, ami kikívánkozik belőle. A könnyű hímes leplek mögül, amelyeket a strófák meglobogtatnak, élénk tűnik a mondanivaló, amely nem annyira személyes büszkeség, mint inkább a költőlet dicsérete: örömeinek, gazdagságának himnusza. A harmadik versszakban már ujjong a vers mondója: hogy király ő, vitte a gályát, szeretett mindent, ami új, szeretett mindent, ami ódon, úgy hogy végül igazat kell adnunk neki, hogy ha majd meghal, az isten behunyja egy szemét.

Miért szép hát a *Naiv ballada*? Mert a föld fölött lebegtet, sajátos lelkiállapotba, enyhe mámorba ringat, a rejtvény, a mese és a játék fátylaiba burkolja a gondolatot, — s ezúttal talán épp ez a költőiség.